

Червеният фронт срещу Отечеството

Какво е истинското място на така наречения Отечествен фронт в новата българска история

Полк. о. р. доц. д-р инж. Георги Кокеров

В историята на България политическото обединение, известно като Отечествен фронт, заема особено място. Историките от левицата и днес продължават да го представят като „изключителен политически успех“ на БРП(к), изиграл решаваща роля в събитията от 09.09.1944. В повечето изследвания от последните петдесетина години обаче, безспорни са само датите и някои факти. Тълкуването на събитията, обясненията и изводите обикновено са далеч от истината, подчинени единствено на стремежа да се представят комунистите и тяхната партия като единствената сила спасила България от ужасите на нова национална катастрофа.

Всъщност, от началото на Втората световна война до 24.06.1941, българските комунисти подкрепят едновременно и болшевишкия Съветски съюз, и нацистка Германия - нещо съвсем естествено след сключването на пакта между двата тоталитарни режима през август 1939. Ето защо, съпротивата срещу „прогерманската политика на правителството“ се оформя без всякакво участие на Комунистическата партия. Останалите живи съвременници на тези събития и до днес помнят, че българските комунисти с голяма радост посрещат войските на Вермахта през март 1941 г. и същите тези хора посрещат Червената армия през есента на 1944 г.

Обединяването на легалните опозиционни сили

започва по инициатива на Димитър Гичев и Вергил Димов от БЗНС „Врабча-1“. Създаденият от тях „Съюз на конституционните сили“ ясно се разграничава от комунистите и през януари 1941 издава позив, в който последните са квалифицирани като „еничари отляво“ и обвинени в сътрудничество с режима и подкрепа за прогерманската му политика против интересите на България.

Първият комунистически апел за обединяване на всички политически сили и създаване на антифашистки фронт е излъчен, формално по инициатива на Георги Димитров, а реално по решение на Москва, на 15.12.1941 по „червената“ радиостанция „Христо Ботев“. На 17.07.1942 пак тя излъчва и програмата на Отечественния фронт, който трябва да обедини политическите сили и организации в името на „нова и демократична България“. На 22.07.1942 от радио „Свободна и независима България“, работещият в тясна връзка с британските и американски разузнавателни служби, земеделски лидер д-р Г.М.Димитров изразява подкрепата си за програмата на ОФ. По-късно тя е публикувана в първия брой на „Работническо дело“ с подпис „Група общественици“.

Прави впечатление, че общият тон на програмата е строго ултимативен, поставящ твърди и не подлежащи на обсъждане и съгласуване условия към политическите сили, с които се търси съюз. В същото време тя буквално зове за унищожаването на „противниковата страна“. На пръв поглед това изглежда

оправдано, ако действително ставаше въпрос за тоталитарен и откровено фашистки режим. Днес обаче повечето български историци са единодушни, че тогавашното управление на България не би могло да се квалифицира по подобен начин. Програмата поставя като задължително условие националните интереси на българския народ да се осигурят съгласно „Атлантическата декларация“, приета от Англия, САЩ и СССР през 1942. Всъщност нейните създатели най-малко са се интересували от това, как тези интереси биха могли да бъдат защитени, след като, следвайки принципите на въпросната декларация, населените с българи Македония и Тракия е трябвало да бъдат¹ върнати отново на Югославия и Гърция, като съюзници на антихитлеристкия пакт. Интересно е и как в ОФ са виждали „споразумението със съседните народи“, които, окупирайки исконни български земи, са провеждали и тепърва са щели да провеждат жестока асимилаторска политика в тях. Никой от създателите на идеята за Отечествения фронт не е наясно и за цената на българската преориентация. Затова пък, в програмата се поставя като задължително условие изтеглянето на българските войски, „изпратени да потушават освободителната борба на югославските народи“ т.е. българската армия да напусне Македония, където е посрещната като освободителка. Друго условие е освобождаването на всички „цивилни и военни лица, преследвани за тяхната борба срещу фашизма и хитлеристка Германия“ - формулировка даваща възможност, наред с истинските антифашисти, за „мъченици“ и „герои“ да бъдат обявени и много престъпници, осъдени по законния ред за национално предателство, шпионаж, тероризъм и убийства.

За контакти с

Потенциалните съюзници

е създадена група от комунисти-интелектуалци, начело с д-р Кирил Драмалиев.

Според него, най-авторитетната и внушителна фигура в опозицията е Никола Мушанов. Затова в средата на септември 1942 представители на Комунистическата партия се срещат с него, запознавайки го с програмата на ОФ. Мушанов приема идеята за обединяване на политическите сили за спасяване на България, но изказва сериозни възражения по някои от положенията в програмата, които очевидно са насочени против българските национални интереси. Той не приема политическото насилие, към което тя призовава. Вярва, че при възможност цар Борис III ще промени политиката на България и сам ще потърси демократичните сили, „когато настъпи необходимото време“. а По молба на Драмалиев, Мушанов разговаря с проф. Ал. Цанков и го кани да подкрепи идеята за Отечествения фронт. Цанков обаче категорично отхвърля предложението с думите: „Там, където са комунистите, мен ме няма.“ За разлика от него, Никола Петков от БЗНС „Ал.Стамболийски“ приема програмата на ОФ, макар че също е против въоръжената борба. Петков е убеден, че БРП, БЗНС и ПК „Звено“ са достатъчни за създаването на Фронта. Димитър Гичев също приема програмата. И той е за единодействие на всички политически сили за спасяване на България. Възражява обаче, че програмата е съставена без предварителни консултации с другите политически сили и отразява само позицията и вижданията на БРП(к). Гичев

поставя като условие за влизането си в ОФ участието на Мушанов, но е против включването на „Звено“ и бивши сговористи. Основната причина за

Съмненията и резервите

на Гичев и останалите е, че програмата идва от Москва, което означава, че е изготвена от Коминтерна, и те с право са се опасявали за последиците от практическата и реализация за България.

Големите разногласия са сериозна пречка за създаването на обща политическа организация с единна платформа Преговорите за създаване на Национален комитет се затягат. Комунистите започват да лавират, търсейки нови политици, склонни да им сътрудничат, като за целта не се скъпят на обещания. Така, след дълги и трудни уговорки и пазарлъци на 10.08.1943 е създаден Националният комитет на ОФ в състав: д-р Кирил Драмалиев и Петър Мънзелов (комунисти), Никола Петков (БЗНС „Ал.Стамболийски“), Кимон Георгиев („Звено“) и Димо Казасов (бивш социалдемократ, сговорист, звенар и накрая независим). Преобладаващата част от българските политици и техните партии остават извън Отечествения фронт. Тези, които приемат съюза с комунистите принадлежат към две категории. Едните влизат в ОФ с открито користни цели - това са Кимон Георгиев, Стайнов и Казасов. Целият им живот и политическа дейност до 9.09.1944, а и след това, е политическа мимикрия за извличане на лична изгода - власт, обществено положение и трупане Другата група - Г.М.Димитров, Н.Петков, Гр.Чешмеджиев, Вен.Ганев, П.Стоянов, П.Коев, К.Лулчев са по-скоро наивници, вярващи, че съюзявайки се с комунистите действително ще могат да спасят България. Трудно може да се даде ясно обяснение на това, защо хора като тях, които познават болшеvizма и средствата му за политическо въздействие, приемат да играят подчинена роля в така създадения фронт.

Наистина, по онова време Червената армия все още е твърде далеч от границите на България и обединението на антигерманските сили действително би могло да предложи някаква алтернатива на страната. Но въпреки привидно широкото участие на политически сили в ОФ

Истинското положение на нещата

в току-що създадената формация е друго. С реална членска маса разполагат само комунистите и донякъде Никола Петков. Във Фронта влизат отделни политици, зад които по същество няма членска маса - Гр.Чешмеджиев, Цв. Бобошевски, П.Стайнов, П.Стоянов, К.Георгиев, а пък Димо Казасов представя само себе си.

Впрочем, след разтурянето на политическите партии през юни 1934 нашето общество значително се „деполитизира“, единствено идеята за национално единение е все още популярна сред българите. Избраните депутати в XXIV и XXV ОНС са частни лица, непредставяващи, каквито и да било организации. Затова естествено е, че замислената от БРП (к) идея за „всенародна“ политическа организация не се приема от широките народни маси. Единствена по-организирана сила във фронта са комунистите. Те поддържат връзка помежду си, имат изградени

структури. Колко са били членовете на тези структури в страната и до сега не е ясно, защото информацията в изследванията след 9.09.1944 няма ясен произход и не е подкрепена от документи. А, ако има такива, повечето са фабрикувани със задна дата. Така, в редица „исторически“ изследвания, посветени на ОФ, присъстват фотографии на „оригинални документи“, датирани от 1941 -1944, но написани по новия правопис, влязъл в сила след 16.02.1945.

Междувременно, през август 1943 става друго, далеч по-значително за съдбата на България събитие - умира цар Борис III. Голямата му популярност и висок авторитет сред народа, дълги години са сплотявали българите в името на националните идеали, правейки ги трудно възприемчиви към всички идеи, целящи тяхното ерозиране. По това време (края на 1943-началото на 1944) акциите на създадените на някои места въоръжени нелегални групи допълнително отблъскват хората от комунистите и още повече затрудняват изграждането на доминирания от тях Отечествен фронт. Може уверено да се твърди, че през пролетта и лятото на 1944 нелегални комитети на фронта има само в по-големите градове, като за съществуването им обикновено знаят единствено техните членове. Комитетите не развиват никаква практическа дейност, а политическото присъствие, влияние и значение на ОФ в тогавашното ни общество трудно може да се характеризира дори и като символично. Не е известно представители на фронта да са търсили контакти с управляващите-депутати, министри, висши администратори. Чак през април 1944 група общественици изпраща писмо до регентите и министър-председателя, в което настоява „да се измени следвания досега курс“, като занапред се води „чисто национална политика“. Сред подписалите писмото са К.Георгиев, П.Стайнов и Н.Петков. Изглежда то е и първият официален документ, подписан от представители на ОФ. През август 1944 хора от легалната опозиция подготвят ново писмо до правителството и регентите за промяна на политическия курс на България. Като представители на ОФ в тяхното събрание участват д-р Ив.Пашов, д-р М.Нейчев, К.Георгиев и Н.Петков.

Изключително

Динамичното развитие на събитията

и бързото приближаване на Червената армия към българските граници обаче, рязко променят ситуацията в страната, както впрочем и позициите на ОФ. В10 часа на 2 септември 1944, в рамките на консултациите за съставянето на кабинета си, Константин Муравиев се среща с члена на ръководството на Фронта д-р М.Нейчев и обсъжда с него програмната декларация на правителството. Нейчев одобрява програмата и се съгласява ОФ да участва в кабинета, но към 15 ч. съобщава на Муравиев, че фронтът ще се въздържа от участие. Въпреки това премиерът оставя места за негови представители в правителството.

Причините за подобно поведение на комунистите и ОФ стават ясни само след няколко дни. На 5 септември СССР обявява война на България, страната е окупирана от Червената армия, а на власт идва правителството на фронта, начело със стария превратаджия Кимон Георгиев. Над България се спуска гъстият мрак на пролетарската диктатура...